

Ezen nevetett 1974

Az év vicceiből

MOSZKVA

— Ványa, miért nem csináltad meg a számtanleckét? — kérdezi a tanító néni az első osztályos kislánytól.
— Mert édesapám elutazott a nagymamához...

PARIZS

— Kivándorolok Kanadába — mondja Jean-Paul a feleségének, Yvonne asszonynak.
— Olvasom az újságban, hogy ott vannak gazdag nők, akik a férfiaknak fizetnek. Minden egyes szerelmi szolgálatért húsz dollárt.
— No, fiam, oda én is elmegyek — így Yvonne.
— Szeretném látni, hogyan tudsz megélni havonta húsz dollárból...

BERLIN

Tavaszi séta Berlinben.
— Apu, miért áll a Győzelmi Oszlopon mindig né és nem férfi?
— Nos, fiacskám — sóhajt fel az apa —, majd megered, ha egyszer megnősülsz...

PRÁGA

— Szükségtelen ennyire kitátania a száját, asszonyom — mondja a fogorvos.
— De hiszen azt mondtam, hogy fogóval akar dolgozni.
— Stimmel. De én kint maradok...

MILÁNÓ

Giuseppe, a világhíró turista dicsekszik:
— Jártam Párizsban, Londonban, Tokióban, Madridban...
— Akkor ön bizonyára jól ismeri a geográfiát.
— Hogyne ismerném, ott is voltam — nyolc napig!...

VARSÓ

— Hallom, Janek, vásároltál egy házőrző kutyát. Éberen őröködik?
— Meghiszem azt, Juliusz! Két napja egy barátomnál alszom, mert engem se enged be a lakásba...

BÉCS

A volánál ülő hölgy sokáig turkál a retiküljében, aztán csábmosollyal így szól a rendőrnőz, aki megállította:
— Kérem, uram, nézze csak meg, hova tettem a jogosítványomat. Szemüveg nélkül nem látok tovább az orromnál...

BUKAREST

Osztályfőnöki óra, a helyes és a helytelen magartásról beszél a tanár:
— Mit gondoltok, fiúk, kit nevezünk álszentnek?
Alexandru jelentkezik:
— Álszent az a gyerek — mondja —, aki reggel mosolyogva jön az iskolába...

SZÓFIA

Atanasz megkérdezi szomszédjától:
— Miért olyan levert, Georgi?
— Ne is kérdezze — sóhajtja Georgi. — Szép, fiatal feleségem van, de amilyen fiatal, olyan beteg.
— Maga panaszkodik? — legyint Atanasz. — Mit szólnak én? Nekem csúnya, öreg feleségem van, és amilyen öreg, olyan egészséges...

LONDON

Két lord beszélget a klubban:
— Érdekes dolgokat olvasom a lélekvándorlásról — mondja sir Chesterton a barátjának, sir Lowrynak. —

Indák a falon

A Reök-palota felújításáról

Az idegent, de az itt-honost is sokszor ámulatba ejtő egységesebb városképért a tanács illetékes szakemberei rövidtávú tervet dolgoztak ki, amely első állomásainak már szemtanúi vagyunk egy-egy lakó- és középület festésének felújításával.

A szépitő vállalkozásnak talán egyik legizgalmasabb állomása a volt Reök-palota újracsinosítása, amelyet külön gonddal és nagy szakértelemmel, a szecesszió e neves alkotása iránt igen fogékony Bakonyi Tibor építész-mérnök, a CSOMITERV munkatársa segítségével készítették el. Ez, a város építészettörténetében nem mindennapi alkotást, a köznyelv szerinti „lófara-ház”-at a századforduló táján egész Európán, sőt Amerikán is végigrohánó művészeti stílus jegyében a nagyon tehetséges, de életének korán véget vetett Magyar Ede, akit talán bátran nevezhetnénk magyar Gaudinak is, alkotta. Az építészettörténet számára fennmaradt házai közül ez a legsikerültebb, itt alkalmazta legbátrabban, ugyanakkor legkecsesebben a természeti formákat. Az új köntösbe öltöztetett műalkotás — most már igazán megérdemelné műemlékké nyilvánítását — növényi formái, vonalkultusza, a megszokottól eltérő különös színek — nemcsak Szeged, de az ország legjobb szecessziós épületei közé emelik.

— *De inkább mondjon róla többet a szakember, Bakonyi Tibor, akinek e házon keresztül egyébként is szakmai hobbiárá vált Magyar Ede sajtósági stílusirányzata.*
— Magyar Ede a századfordulón települt Szegedre, és első jelentősebb itteni épülete a Tábor u. 5. szám alatti lakóház, amely korai ízléstől ad bontakozó tehetségéből. Különösen kitűnik ez a kapujarat növényi ihletű vonalvezetéséről, és a kapualj két oldalán sorakozó fehér ruhás leányalakok kezében levő virágmotívumokból, amely már a szecesszió gazdag lelkiségét tükrözi. Ezt követően tervezte meg Reök Iván vízügyi mérnök megbízásából a neves palotát, amelyben az építető népes családját kívánta elhelyezni.

— *A házon alkalmazott stílus talán egy kicsit az építetőnek is szólt, aki tudomásom szerint Zürichben végzett, modern szemléletű mérnökember volt, és a tiszai folyam-mérnökség főmérnöki posztján állt helyt.*
— Hogy helyt állt? Ez pontosan így van, sőt a város társadalmi életében is fontos szerepet játszott. Ennek bizonyítására álljon itt az a tény, hogy Reök Iván a Dugonics Társaság 1918. jan. 8-i ülésén többek közt ezeket mondta: „Indítványozom, hogy szakértőt hívjanak Szegedre, aki előadást tartana arról, hogy van-e és mennyi földgáz Szegeden, és milyen az értékesítési és kitermelési feltételek? Valószínű, hogy Algyő környékén eredményes lenne a fúrás.” Ez a fontos tudomány- és technikatörténeti tény, amely szerepel a „Szeged múltja írott emlékekben” című munkában is, egyébként azzal is kiegészíthető, hogy a város akkori mérnöktársadalmát előadásokon is foglalkoztatta a kérdés. No de, kanyarodjunk vissza az eredeti témánkhoz, hiszen úgy tartom, egy kissé elkalandoztunk.

— *Tudomásom szerint a Reök családnak rokonai kapcsolatai voltak Munkácsy Mihállyal, s ez is hatással lehetett az építetőre, hogy egy ilyen, Ady-versbe illő alkotást építtessen.*
— Úgy bizony, Reök Iván édesapja nevelőapja volt Munkácsynak, s így a rokonság még szorosabb, még bensőségesebb volt kettőjük között. Az építető többször megfordult Párizsban, és minden bizonnyal az ott látottak együttesen érezték meg bennük azt a gondolatot, hogy hazahozzák a kor legdivatosabb építészeti stílusát, amit aztán sokáig némi értélenséggel fogadott itthon a közvélemény. Ennek ékes bizonyítéka, hogy az épület legszebb díszét jelentő, a párkányok alatti festett falmezők lengeruhás leányalakjait a család konzervatívabb tagjainak közbelépésére lekapartatták, pedig ha ez meglenne, nyugodtan állíthatjuk, hogy Európa legszébb szecessziós épületével rendelkezne.

— *Most szeretnénk némi képet kapni Magyar Ede életéről és egyéb működéséről.*
— Ez az ember irigylésre méltó géniusszal rendelkezett, s ráadásul még mérnöki diplomával sem dicsekedhetett. És ez csak növeli értékét, csodálatos elhivatottságát az építőművészet iránt. A budapesti felsőipariskolában elsajátított alapokat tanulmányútjai alkalmával autodidakta módon tökéletesítette, és a művészetek forrongásának központjában,

Párizsban halmozta fel magában a szecesszió élményanyagát, formakincsét. Ezekben az években nem kisebb dolgok történtek ott, mint az 1900-as világkiállítás, ahova egész Európa összehordta a szecessziós iparművészeti tárgyait. Piacosso kubista korszakához érkezik el, a fauvizmus diadalmaskodik. Ebből a világból magával hozott élményanyag fogalmazódik meg a Reök-palotán legjellegzetesebben.

— *Ez az épület elkészültkor, 1907-ben csúcsteljesítménye a helyi iparosoknak, a lakatosoknak, a díszítőszobrászoknak és a kőműveseknek, nevezetesen Pick és Tóbiás vállalkozóknak. A nagy értékű műalkotás munkát Fekete Pál készítette. Az épület gazdag művészetét értékelték, s ennek eredményeként sorra kapja a nagy feladatokat. Ezek: a Somogyi-udvar, a Református-palota és pályázat nyerteseként a kaposvári színház épülete.*
— *Tényleg szép és csodálatos a „lófara-ház”, de mi az oka annak, Magyar Ede további épületei stílusban jócskán eltérnek?*
— Ennek oka viszonylag egyszerű. A szecesszió hazánkban a század első évtizede végére divatja múltta vált. Részint azért, hogy kevés volt a tehetséges művelője, másrésztől a sosem látott formák kivitelezése roppant sok munkát és precizitást igényelt. Arról nem is beszélve, hogy a kommersz igényű építkezések tökeszegények voltak. Jó példa erre a későbbiekben épített háza: a Schaffer-ház a Bajcsy-Zsilinszky és a Kiss Ernő utca sarkán, a Bolyai u. 15. a Liliom u. 1., a Bajcsy-Zsilinszky utcai bútorbolt épülete, a Kiss Ernő u. 5., a Jósika u. 14. sz. alatti épületek, és a bontás előtt álló Forbáth-villa a Gedóban. Ezekben túl tudunk még néhány egyéb munkájáról, pl. a horgosi Reök birtok épületei, a zentai szálloda és város háza, a nagykiskindai templom. Ezek látán nem csodálkozhatunk, ha a túlfeszített munkatempó és családi problémájának megoldáhatatlansága, kedvenc stílusának kifulladás és anyagi csődje miatt a golyózt választotta 1912. május 5-én, 34 éves korában.

— *Helyileg hol alkotott Magyar Ede, hol volt építészeti irodája, és kik dolgoztak nála?*
— Alkotóműhelye a Reök-palota bejáratának bal oldalán található két irodahelyiségben volt. Irodájában építész-mérnökök is dolgoztak, Sebestyén Endre és Sós Aladár, továbbá Takács János, Mihály Ferenc építőmesterek és még sokan mások.

— *Visszatérve a legkedvesebbhez, a Reök-palotához, a jelenlegi felújítás az eredetinek mennyire felel meg?*

— Az eredeti színes homlokzati tervek elkallódtak, de egy szerencsés véletlen folytán Beszédes Kornél, korábbi városi főmérnök megőrizte Takács Jánosnak, Magyar Ede munkatársának 1961-ben, az épület akkori felújításakor hozzá intézett levelét. Ebben pontos leírás található a palota építészettörténetéről, formálásának indítékairól, és a homlokzat színezéséről. Ezt a levelet használtuk alapul, mint leghitelesebb bizonyítékát az épület egykori kialakításának. Az IKV küszködve az anyagbeszerzés gondjaival, legjobb szakembereit biztosította ehhez a felújításhoz, és példás gondossággal végzett el olyan munkákat is, amelyeket korábban talán el sem vállalt volna. Gondolok itt a szétfagyott körkeréklye kibontására, és szakszerű helyreállítására. Elismerés illeti az alaposágról a felújítást tervezőket, Tuzai Andrást és Tipity Jánost is.

— *Milyen hely illet meg Magyar Edét a magyar építészettörténetben?*
— A külföldi és hazai szakirodalom tanulmányozása alapján erősödik bennem az a feltevés, hogy Magyar Ede szecessziós stílusú munkássága Lechner Ödön és Lajta Béla közelébe kívánkozik, de ezt a száguldó művészeti irányzatot legkövetkezetesebben Magyar Ede képviselte hazánkban. A Reök-palota egyedülállóan stílusitizta alkotás, amely nem ismerhető fel egyetlen kortárs építész csodálatára, hatása sem. Annaira egyedülálló és magányos ez a ház hazánkban, mint Csontváry sokát emlegetett cédrusa.

— *Építészettörténeti munkánkban Magyar Ede nevét nem találtam. Mit terveznek a kutatók annak érdekében, hogy ennek a „mostohagyerek”-nek munkássága ismertté váljék?*
— Magyar Ede munkásságáról könyv készül, amelyben igyekezzünk bemutatni pozitív értékét, különös tekintettel szecessziós alkotásaira, mivel csak műveinek megismerése által biztosítható megismertetése a hazai és a nemzetközi építészettörténetben.

BÁTYAI JENŐ

FELICE CHILANTI

Giuliano, a bandita

16.

Santo bátyám ekkor vesztette el a türelmét:
— Mi ez a cirkusz? Hová akarsz vinni? Az érsék házába? En azt kértem, hogy Turiddo Giulianoval találkozhassam, velem van beszélnivalóm, nem öminenciájával!
A bandita elmosolyodott mellette.
— Jöjjön csak velem, lovag, jó helyre vezetem.
A kocsi a főpap nyári rezidenciája előtt állt meg. Kívülről kihaltnak látszott. Am a maffia-vezér tapasztalt szeme nyomban észrevette, hogy a félig behajtott zsakok mögül puskacsövek kandikálnak ki. Itt várta Giuliano. Hát van ennél biztosabb menedék? Ki gyaníthatná, hogy a banda vezérkara épp a monrealei érsek villájában található?

Giuliano dühös volt, és fenyegetőzött:
— Azok a kisebb-nagyobb uracsok, akik a hullámot akarták eladni a monarchiának, nem tudják, hogy nekünk az játszom a fejemmel, hanem ők is? Szeparatista csapatok parancsnokának jó voltam, most hirtelen a közrend útjának állók. Cimeket és politikai tisztségeket ígérték a majdani független szicíliai kormányukban, most viszont, hogy meghajoltak a király előtt, el akarnak tüntetni, mint egy közönséges gonosztevőt vagy útonálló.

A maffia-vezér minden ügyességét, tapasztalatát latba vetette, hogy Giuliano-t lecsillapítsa, és előhozakodhasson javaslataival. Ezeket a javaslatokat nemcsak a palermói „kisebb-nagyobb uracsok” nevében tette, hanem a Rómából érkezett nagyfejúk megbízásából is.

— Új egyezséget ajánlanak azok az uracsok? Mért nem jöttek hozzám ők maguk?
— Nyugalom, Turiddo, megváltoztak az idők. A Ponte Sagana-i megegyezés idején félték, el voltak szigetelődve, ma más a helyzet. Vannak már összeköttetések Rómában. Még szükségük van rád, de most már neked is szükséged van rájuk.

— És a nagytekintélyű partinói maffia-vezér megértette Giulianoval, hogy ha nem tárgyal az urakkal, akkor komoly veszélynek teszi ki magát. Egyébként „azok az uracsok” nem adták el Giuliano-t, sem az embereit a király kegyeleért. Csak egy kis rendet akarnak teremteni Sziciliában, és a tiszteletré méltó társaság vezetői segítő kezét nyújtanak a rendőrségnek.

De nem Giuliano ellen. Sőt: a társaság meg „azok az uracsok” számítanak Giuliano együttműködésére.

— És cserébe mit adnak? Santo bátyám tudta, hogy pénzt hiába ajánlana.

Cserébe a szabadságot kínálja hát.
— Azt mondja, hogy a győzelem után a király nyomban teljes amnesztiát rendel el; akinek pedig amnesztiát nem adhat, a reménytelen eseteknek, azoknak kegyelmet fog adni.

A szeparatizmus válságba jutott, különböző áramlatokra esett szét. A zászló, melyet Giuliano igazolásul ragadott kezébe, vereséget szenvedett, és hitelét vesztette. Most másik zászlót kínálnak föl neki: a királyét. Eppen neki, aki a szeparatizmus nevében öfelsége csendőreit gyilkolta és gyilkoltatta halomra.

A bandita biztosítékokat kért, és pedig azt, hogy személyesen tárgyalhasson a monarchista vezetőkkel.

Április vége felé olyasmi történt, ami a monarchizmus ígéretét látszott igazolni. A királyi ügyész a bírósági idényt megnyitó beszédében azt javasolta, hogy ne járjanak el túl szigorúan azok ellen, akiket elragadt a politikai szenvedély, és erőszakos cselekményeket követtek el; a bíró lényegében azt kérte, hogy gyakoroljanak kegyelmet a szeparatista mozgalom harcosai iránt.

Giuliano banditái visszatértek Montelepében, úgy látszott, véget ért a bujkálás hosszú lidércnyomása. Mannino, Terranova, Motisi, Palma Abbate hazatért. Giuliano is közelebb költözött szülővároskájához, egyik rokonához telepedett le Cippibe. Részben azért, mert Cippi egy magaslaton feküdt, ahonnan a Bellolampéből Montelepébe vezető országutat látni lehetett.

Giuliano helyettese, Pisciotta, aztán Ferreri, Passatempo és Candela, mind május elején, Santo Crocifisso-ünnepén tértek haza családjukhoz.

Alkonyatkor azonban Gaspare Pisciotát, aki éppen egy szomszéd lánnyal beszélgetett, pisztolyos csendőrök fogták körül. Mannino és Motisi egy melléktűzből látták a dolgot, és kiabálni kezdtek:

— Fiúk, meneküljünk, megtámadták Gasparinót!

— És visszamentek a hegyekre.
— Ami Pisciotát illeti, nem kellett félni: úgy tett, mintha hagyná magát letartóztatni, engedelmesen megindult a csendőrök között a lak tanya felé; ám amikor egy kanyarhoz ért, az alacsony városfalhoz, akkor gyors, lendületes mozdulattal leütötte az altisztet, egy csendőrnek pedig az arcába vágott, és átugrott a falon, majd elfutott, nem tudták utólag. Ezek a fiatal banditák minden létező és nem létező ösvényt ismertek, fűre lábuknak közeli ismerőse volt minden titkos átjáró, amely a hegyekre vezetett.

(Folytatjuk.)